

Тема: Гади вакланмаларны тапкырлау һәм бүлү. Кабатлау дәрес-сәяхәт. 6 класс.

Максат:

- гади вакланмаларны тапкырлау һәм бүлү күнекмәләрен камилләштерү, алган белемнәрне ныгыту;
- логик фикерләү сәләтен һәм сөйләм телен үстерү, фикерләү эшчәнлегендә мөстәкыйльлек формалаштыру;
- аңлы дисциплина, үз-үзең контроль ясарга күнектерү;
- математика, тарих фәннәренә кызыксыну тәрбияләү.

Жиһазлау: дәреслек “Математика 6 класс”(Н.Я. Виленкин), экран, мультимедиа проектор, сүзлек, таратма материаллар, дәрескә презентация.

Дәрес барышы:

1. *Оештыру өлеше.*

Сәламләү. Укытучының кереш сүзе.

Балалар, без сезнең белән “Гади вакланмалар” темасын өйрәнүне төгәлләп киләбез. Без гади вакланмаларны куша, ала, тапкырлый һәм бүлүгә өйрәндөк. “Гади вакланмалар” темасы буенча белемнәрне ныгыту, тикшерү максатыннан без бүген, тарих арбасына утырып сәяхәتكә кузгалырбыз.

2012 ел, РФ президенты тарафыннан, Бөтенрәсәй тарих елы дип игълан ителде. Иң зур тарихи вакыйгаларның берсе булып 2012 елның 7 сентябре (искечә 26 август) көнен әйтергә була. Француз армиясенең Русия армиясе арасындагы алышка 200 ел вакыт үткән. Соңыннан бу алышны “Тигантлар сугышы” дип тә атыйлар. Русиянең хәрби һәм халык традициясендә бу сугыш Ватанны саклаудагы батырлык һәм ныклык билгесе булып кала һәм ике йөз ел эчендә бу бәя үзгәрми. Хәер, озаң сөйләп тормыйм, сәяхәт вакытында яңа мәгълүматлар сезгә әле күп очра, шуңа күрә юлга кузгалыйк, хәерле сәгәттә!

1. Әйләнә тарих тагәрмәче, әйләнә.

Алда “**Математик лото**”. Бу лотодагы биремнәрне чишәр өчен, гади вакланмаларны тапкырлау һәм бүлү кагыйдәләрен искә төшерергә кирәк. Балалар җавабы тыңлана, слайдларда кагыйдәләр чагыла.

$\frac{4}{5} * 15$	$10 : \frac{1}{5}$	$\frac{8}{9} * \frac{9}{8}$	$\frac{3}{4} : \frac{4}{3}$	$\frac{5}{6} : 5$	$\frac{5}{7} : \frac{1}{21}$	$1 \frac{1}{2} *$	$\frac{3}{4} * \frac{16}{27}$
--------------------	--------------------	-----------------------------	-----------------------------	-------------------	------------------------------	-------------------	-------------------------------

						2	
--	--	--	--	--	--	---	--

Лото жаваплары:	
12	50
1	$\frac{9}{16}$
$\frac{1}{6}$	3
$\frac{4}{9}$	15

Жаваплар артында хәрефләр язылган, тиешле биремнәр өстенә, чишкән жавапларны куйгач, “**БОРОДИНО**”сүзе килеп чыга.

Б	О	Р	О	Д	И	Н	О
---	---	---	---	---	---	---	---

Тарих мәгълүматларына күз салсак, 1812 елгы Ватан сугышы, Мәскәүдән көнбатышка 110 чакрымдагы Бородино авылы төбәгендә була. (*Картада күрсәтелә. Кыскача мәгълүмат бирелә.*)

Француз язучысы Анатоль Франс әйтмешли, барыбыз да актив һәм игътибарлы булыр, белемнәрне теләк һәм кызыксыну белән йотлыгып кабул итик, алган белемнәребез безгә алга таба бик кирәк булачак дигән. Әйдәгез, бу әйтемне үзезгә девиз итеп алыр һәм юлыбызны дәвам итик.

2.Әйләнә тарих тәгәрмәче, әйләнә. Анаграмма уены.

Алдыбызда ике сандык. Сандыклар сер белән. Монда Француз һәм Русия армиясенң Башкомандующийларының исемнәре яшеренгән. Таратма карточкадагы биремнәрне чишеп, ачкычларын яки жавапларын өстәлдә табарга кирәк, ә алар артында шифровка язылган. Мәсәлән, К1, У2, Т3, У4, З5, О6, В8 һәм Н1, А2, П3, О4, Л5, Е6, О7, Н8. Саннарның хәрефләрен үсә бару тәртибендә укып, без ике Башкомандующийларның исемнәрен белербез.

Биремнәр 2 вариантта бирелә.

1 вариант.

1) $3 * \frac{2}{27}$; 2) $15 : \frac{5}{7}$; 3) $8 : \frac{2}{3}$; 4) $\frac{3}{8} : 3$; 5) $\frac{4}{5} : \frac{2}{5}$; 6) $1\frac{1}{5} * 5$; 7) $3 * 7\frac{1}{4}$

№	У	У	О	В	З	К	Т
1						$\frac{2}{9}$	
2		21					
3							12
4	$\frac{1}{8}$						
5					2		
6			6				
7				$21\frac{3}{4}$			

КУТУЗОВ сүзе килеп чыкты. Михаил Илларионович Кутузов(1745-1813)-дворян гаиләсендә бердәнбер бала булып дөньяга килә. Кечкенәдән тәвәккәл, белемгә омтылучы, бик кызыксынучан һәм тәрбияле бала булып үсә ул. Кутузов белем һәм тәрбияне өйдә ала, яшьрәк чагында Суворов кулы астында сугыш серләренә өйрәнә, рус-төрөк, рус-австрофранцуз сугышларында үзен күпмедер күрсәтә, тәҗрибә туплый.. Ватан сугышыннан соң фельдмаршал дәрәжәсенә күтәрелә.

2 вариант.

1) $0 : \frac{7}{9}$; 2) $\frac{8}{11} * \frac{1}{2}$; 3) $7\frac{1}{3} : 1\frac{1}{11}$; 4) $\frac{7}{15} : 1\frac{7}{15}$; 5) $2\frac{1}{4} : \frac{2}{3}$; 6) $1\frac{5}{7} : 1\frac{1}{7}$; 7) $2\frac{7}{15} : 3$; 8) $\frac{1}{23} : 1$;

№	Н	П	Л	Н	А	О	Е	О
1	0							
2					$\frac{4}{11}$			
3		8						
4						$\frac{7}{22}$		
5			$3\frac{3}{8}$		—			
6							$1\frac{1}{2}$	
7								$\frac{37}{45}$
8				$\frac{1}{23}$				

НАПОЛЕОН сүзе килеп чыкты. Наполеон Буонапарте (Бонапарт) -француз, адвокат гаиләсендә уника баланың берсе булып дөньяга туа.

Кечкенэдән максатчан, хәтере-феноменаль , үзе чая һәм белемгә омтылучы бала булып үсә. Бик күп укый, үзбелемен күтәрү өстендә бик шөгыльләнә, хәтта йокыны да 4-5 сәгәттән артыгын йокламый. Хәрби мәктәпләрдә белем ала һәм практикада оста итеп куллана. Соңыннан, полководец һәм хөкүмәт эшлеклесе.

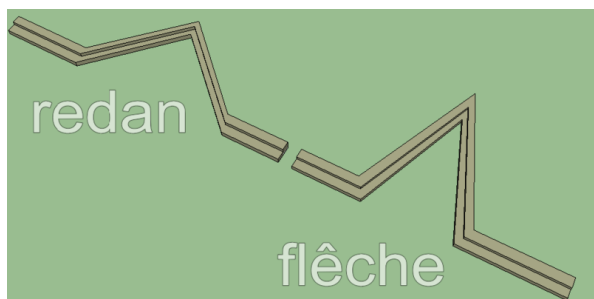
1812елның 7 сентябре(искечә 26 август) иртәсендә Наполеон армиясе(135 мең кеше, 587 пушка) М. И. Кутузов җитәкчелегендәге Россия армиясенә (120 мең кеше, 640 пушка) каршы һөжүм башлый. Ике як та алышка ныклы эзәрләнә. Ләкин бу сугышта Наполеонга җиңелү килә.

Ә һәзер, сәяхәтебезне алга таба дәвам итәбез.

3. Музыка астында физкультминутка.

4. Әйләнә тарих тагәрмәче, әйләнә. Флеш һәм редан.

Бара торгач, генерал П.И.Багратион җитәкчелегендәге Семеновск флешларына килеп җиткәнбез. Семеновск флешлары өчен хәлиткеч алыш бара, ике командующий да төп резервларын шушында файдалана.

Нәрсә соң ул флеш? **Флеш** (французча *fleche* — ук) — кырдагы ныгытмалар(ул балчыктан ясала), якларының озынлыктары 20-30 метр һәм почмагы 90 градустан ким булган почмактар. Почмакның очы дошманга таба каратылган. Охшашлыгы белән реданга охшаган, әмма ләкин **реданның** почмагы 90 градус булган.

Семеновск флешын алу өчен, **практик эш** эшлибез.

Мәсьәлә. ОМ нуры 90 градуска тигез булган СОК почмагын ике почмакка - СОМ һәм МОК почмакларына бүлә. СОМ почмагы МОК почмагынан $2\frac{3}{5}$ тапкырга зуррак. СОМ һәм МОК почмактары күпмегә тигез? Бу почмактарны транспортир ярдәмендә төзегез. (*Һәр укучы индивидуаль эшли.*)

- Бик булдырдыгыз, бу ныгытмаларны да яуладык, сәяхәтне дәвам итәбез.

5. Әйленә тарих тәғәрмәче, әйленә.

Экранда, шушы алышта батырларча катнашкан, Ватан сугышының герое, полководец *Никола́й Никола́евич Раевский* күрсәтелә. Бу сугышта аның белән алгы рәтләрдә булган 17 яшьлек улы Александр һәм 11 яшьлек улы Николай да катнаша. Раевский солдатларны сугышка күтәргәндә “ *Солдатлар! Мин һәм минем улларым сезгә юл ача, Ватан өчен алга!*” –дип өнди.

Әйдәгез без дә алга, *тест – биремнәр чишәргә юнәлик!*

1.Мотоциклчы $\frac{2}{3}$ сәг тә 20 $\frac{2}{5}$ км юл үтә. Ул нинди тизлек белән барган?

- а) 25   б) $30\frac{3}{5}$ в) $25\frac{2}{3}$ г) 31

2.Бертөрле 16 деталь ясау өчен $6\frac{2}{3}$ сәг вакыт кирәк. Бер детальне ясарга күпме вакыт сорала?

- а) $\frac{5}{12}$ б) 48   в) $5\frac{1}{4}$ г)32

3.Ике савытта 35 л сыеклык бар. Бер савыттагы сыеклык икенчесенә караганда $1\frac{1}{3}$ тапкырга кимрәк. Һәр савытта күпме сыеклык бар?

- а) 15 һәм 23   б) 20 һәм 10   в) 30 һәм 10   г)15 һәм 20

Экранда биремнәрнең җаваплары күрсәтелә.Нәтижә ясала.

6. Әйленә тарих тәғәрмәче, әйленә.

Башкомандующий Кутузовтан “Без бу очракта ничек итеп французларны җиңәрбез соң, аларның гаскәрләре безнекеннән күбрәк бит?” дигән сорауга, Кутузов : «*Мы Наполеона не победим. Мы его обманем.*” дип җавап биргән.

Әйдәгез бу тигезләмәләргә күз салыйк, безне дә алдамаганнармы, тигезләмәләр дөрөс чишелгәнме, җаваплар дөрөс бирелгәнме икән?

Хатаны тап!

1) $\frac{2}{7}x=1$ 2) $\frac{4}{15}y=\frac{4}{15}$ 3) $\frac{1}{3}x+2\frac{2}{3}x=3$ 4) $0,5x=1$ 5) $(\frac{3}{5}+\frac{3}{4}x)*20=42$

Җаваплары: 1)X=3,5   2)Y=1   3) X=1   4) X=0,5   5)X=2

7. Әйленә тарих тәғәрмәче, әйленә. Сәяхәтебез ахырына якынлаша.

Ә һәзер, теләге булган 2 укучы тактага чыга һәм өстәмә такталар артында чишә, калган укучылар үз урыннарында мөстәкыйль эшлиләр.

Аңлатманың кыйммәтен табарга:

$$1\text{бирем}) 15\frac{4}{7} - 4\frac{3}{8} \cdot (1\frac{3}{7} - \frac{34}{35})$$

$$2\text{бирем}) 3\frac{3}{5} + 4\frac{4}{5} \cdot (8\frac{3}{4} - 7\frac{5}{6})$$

Экранда чишелеш һәм җаваплар күрсәтелә, укучылар дәфтәрләре белән алышынып бер-берсенә эшләрен тикшерә.

Җаваплар: 1 бирем) $13\frac{4}{7}$ 2 бирем) 8

Бик булдырдыгыз, бу ныгытмаларны да яуладыгыз.

Рефлексия.

Бүген без нәрсәләргә кабатладык, нәрсәләр белдек?
“Сез гади вакланмаларны тапкырлауны һәм бүлүнә яхшы үзләштергәнсез, барыгыз да дәрестә актив катнаштыгыз, тулы һәм дөрес җаваплар биреп бардыгыз. Рәхмәт сезгә!”- дип, укытучы дәрестә йомгак ясый. Укучылар үз-үзләренә бая куялар. Билгә кую.

Өйгә эш бирү. Укучылар, тиздән Яңа ел, бик күңелле бәйрәм. Әмма бу бәйрәмгә бик ныклап әзерләнәргә кирәк. Кар сыннары ясарга, Яңа ел костюмнары тегәргә, газета чыгарырга.... Эшләр бик күп икән. Без дә мәктәпбезнең урам ягына төсле лампочкалардан

ЯҢА ЕЛ

дип язарга уйладык. Ләкин, кайсы бригада электромонтажниклары очсызгарак ясарлар икән дип, аптырашта калдык? Белешмәләр аша 3 төр бригада электромонтажниклары бар икән белдек, шартлары белән таныштык. Сезгә дә әйтеп карыйк әле, Яңа ел сүзен төсле лампочкалар белән язганда, кайсы бригаданың эше очсызгарак төшәр икән? 1 группа озын лампаны 70 сумга, кыскасын 30 сумга, ә куюны бушка куялар, 2 группа озын лампаны 55 сумга, кыскасын 30 сумга, ә урнаштыруны 200 сумга, 3 группа озын лампаны 45 сумга, кыскасын 25 сумга, ә урнаштыруны 300 сумга куялар. Барысы да үз бригадаларының эшен тәкъдим итәләр. Кайсы бригаданы чакырыйк, кайсы бригаданың эше очсызгарак төшәр икән,?